



## Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte

---

### Sammanfattning

Utskottet redovisar i detta utlåtande sin granskning av Europeiska kommissionens grönbok om ungas mobilitet i utbildningssystemet, daterad den 8 juli 2009, KOM(2009) 329.

Grönboken behandlar ungas mobilitet i utbildningssystemet. I grönboken identifieras ett behov av att fastställa strategier för att uppnå de uppsatta målen. Syftet med grönboken är att låta intressenter och allmänhet delta i debatten och framföra sina åsikter om hur man på bästa sätt kan förbättra möjligheterna för ungdomars rörlighet i utbildningssystemet. Grönboken koncentrerar sig på följande fem aspekter på rörlighet:

- att främja organiserad rörlighet i utbildningssyfte
- att främst diskutera rörlighet mellan länder som för närvarande deltar i EU-program, samtidigt som man vill utveckla utbyten med världen i övrigt
- att förespråka rörlighet inte bara över gränserna ”från lika till lika”, dvs. inom sektorer (skolor, universitet, företag osv.), utan också mellan olika sektorer, t.ex. från utbildningsmiljöer till näringslivet och i motsatt riktning
- att koncentrera sig på fysisk rörlighet medan man erkänner värdet av virtuell rörlighet
- att koncentrera sig på rörlighet för ungdomar, vilket inte betyder att rörlighet i utbildningssyfte inte är viktigt för alla åldersgrupper. Huvudgruppen som avses är personer mellan 16 och 35 år.

Utskottet vill med detta utlåtande starkt betona vikten av internationalisering. Utskottet anser att det är mycket viktigt att möjligheter för elever och studenter att förlägga delar av sin utbildning eller sin praktik utomlands tas till vara och utökas. Utskottet pekar i utlåtandet också på den satsning på ökad lärarrörlighet om 20 miljoner kronor för åren 2010–2011 som regeringen initierat.

# Innehållsförteckning

Sammanfattning .....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut .....	3
Redogörelse för ärendet .....	4
Utskottets granskning .....	5
Grönbokens huvudsakliga innehåll .....	5
Regeringens faktapromemoria .....	9
Utskottets ställningstagande .....	10

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## **Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte**

Riksdagen lägger utlåtandet till handlingarna.

Stockholm den 19 november 2009

På utbildningsutskottets vägnar

*Sofia Larsen*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granelund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Fredrik Malm (fp), Louise Malmström (s), Fredrik Schulte (m), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Per Lodenius (c) och Amineh Kakabaveh (v).

## Redogörelse för ärendet

Europeiska kommissionen har den 8 juli 2009 lagt fram grönboken Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte (KOM(2009) 329), där berörda parter inbjuds till samråd.

Europeiska kommissionen kommer att bedöma inläggen i samrådet och utarbeta ett förslag till en praktisk uppföljning.

# Utskottets granskning

## Grönbokens huvudsakliga innehåll

### Ärendets bakgrund

Kommissionen konstaterar inledningsvis i grönboken Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte, KOM(2009) 329, att rörlighet i utbildningssyfte, dvs. att bege sig till ett annat land för att skaffa sig nya färdigheter, är ett av det viktigaste sätt på vilket individer, särskilt ungdomar, kan bli mer anställningsbara och samtidigt utvecklas som människor. Européer som rör på sig som unga får nya kunskaper, utvecklar nya språkliga och interkulturella färdigheter och kommer med större sannolikhet att röra på sig senare i livet som arbetstagare. Det råder konsensus kring fördelarna med ungdomars rörlighet i utbildningssyfte.

I januari 2008 inrättade Europeiska kommissionen ett expertforum som fick i uppdrag att undersöka hur rörligheten skulle kunna utvidgas, inte bara inom universitetssektorn utan även för ungdomar mer allmänt. I juni 2008 framlade detta expertforum en rapport i vilken man manade till att rörlighet i utbildningssyfte skulle bli regel snarare än undantag för Europas ungdomar. I juli 2008 bekräftade kommissionen i sitt meddelande En förnyad social agenda: Möjligheter, tillgång och solidaritet i framtidens Europa att den skulle fortsätta att utveckla en femte frihet genom att hindren för fri rörlighet för kunskap ska undanröjas och genom att fri rörlighet för särskilt ungdomar ska främjas.

Rådet formulerade i november 2008 slutsatsen att varje ung människa bör ha möjlighet att delta i någon form av rörlighet, vare sig det är frågan om studier eller yrkesutbildning i form av praktik eller inom ramen för volontärverksamhet. Rådet uppmanade medlemsstaterna och kommissionen att utveckla rörligheten för alla ungdomar.

Alla ministrar med ansvar för högre utbildning i de länder som deltar i Bolognaprocessen antog i april 2008 den s.k. Leuven-kommunikén, i vilken det fastställs att år 2020 bör minst 20 % av dem som avslutar en universitetsutbildning inom det europeiska området för högre utbildning ha tillbringat en studie- eller yrkesutbildningsperiod utomlands. År 2006 deltog 310 000 ungdomar i rörlighet inom ramen för europeiska program, vilket utgör 0,3 % av åldersgruppen 16–29 år i EU.

### Förslagets innehåll

Syftet med grönboken är att låta intressenter och allmänhet delta i debatten och framföra sina åsikter om hur man på bästa sätt avsevärt kan förbättra möjligheterna för ungdomar att delta i rörlighet. Grönboken koncentrerar sig på följande fem aspekter på rörlighet:

- att främja organiserad rörlighet i utbildningssyfte
- att främst diskutera rörlighet mellan länder som för närvarande deltar i EU-program, samtidigt som man vill utveckla utbyten med världen i övrigt
- att förespråka rörlighet inte bara över gränserna ”från lika till lika”, dvs. inom sektorer (skolor, universitet, företag osv.), utan också mellan olika sektorer, t.ex. från utbildningsmiljöer till näringslivet och i motsatt riktning
- att koncentrera sig på fysisk rörlighet medan man erkänner värdet av virtuell rörlighet
- att koncentrera sig på rörlighet för ungdomar, vilket inte betyder att rörlighet i utbildningssyfte inte är viktigt för alla åldersgrupper. Huvudgruppen som avses är personer mellan 16 och 35 år.

Grönboken är uppdelad i tre avsnitt: frågor som rör förberedelsen av utlandsvistelsen, frågor som rör själva utlandsvistelsen samt förslag till nytt partnerskap för rörlighet. Under respektive avsnitt ställer kommissionen ett antal frågor som intressenter uppmanas att besvara.

## **Förberedelse av rörlighet i utbildningssyfte**

### *Information och vägledning*

När unga människor utforskar möjligheter till rörlighet måste de ha tillgång till information om olika alternativ och finansieringskällor samt vägledning i valmöjligheter och i praktiska frågor. Det finns en uppsjö av information och vägledning, och den kan delas in i följande tre områden: finansiella medel, utbildningsmöjligheter för ungdomar (utbildningsprogram) och praktiska råd. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Hur kan man förbättra informationen och vägledningen för rörlighet? Ge exempel på bra lösningar, däribland lämpliga verktyg och sätt för att tillhandahålla sådan information.

### *Främjande och motivation*

Många beslutsfattare är eniga om att rörlighet i utbildningssyfte är bra för ungdomar. Emellertid uppmärksammar kanske inte ungdomarna själva vilka fördelar som finns med denna rörlighet. Kommissionen ber om svar på följande frågor: Vad man kan göra för att ge mer PR åt rörlighet och motivera ungdomar att delta? Ge exempel på bra lösningar på området. Vad anser ni vara svårigheterna med att motivera ungdomar till att delta i rörlighet?

### *Språk och kultur*

Språkliga och interkulturella färdigheter är bland det viktigaste som förvärvas genom rörlighet i utbildningssyfte. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Hur kan man på bästa sätt ta itu med de språkliga och kulturrelaterade hindren mot rörlighet? Ge exempel på bra lösningar.

### *Juridiska frågor*

EU-utvidgningen har lett till att ungdomar har fått ett avsevärt större geografiskt område för rörlighet. Det återstår dock många hinder inom administration och lagstiftning. Kommissionen ber om svar på följande frågor: Vilka är de största rättsliga hindren mot rörlighet som ni har stött på? Ge konkreta exempel. Kan ni ge exempel på bra lösningar för att åtgärda rättsliga hinder mot rörlighet?

### *Möjlighet att överföra stipendier och lån*

Förutom stipendier kan även sociala förmåner och lån från hemlandet vara viktiga finansieringskällor. Emellertid kan dessa och andra direkta eller indirekta stöd inte alltid överföras, vilket avskräcker ungdomar från utlandsvistelser. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Vad för slags hinder finns för att överföra bidrag och lån och andra förmåner? Ge konkreta exempel.

### *Rörlighet till och från Europeiska unionen*

Enligt det s.k. studentdirektivet (2004/114/EG) ska EU:s medlemsstater underlätta inrese- och vistelseförfaranden för studenter, bl.a. genom att utfärda visum i god tid. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Vad kan man göra ytterligare för att främja rörlighet till och från Europeiska unionen? Hur bör detta göras? Ge exempel på bra lösningar.

### *Förberedelse av utlandsvistelser och kvalitetssäkring*

För att öka kvaliteten i utbytet, från både den utsändande och den mottagande organisationens eller institutionens sida, kan det vara lämpligt att upprätta ett avtal om utbildning eller praktik. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Vilka åtgärder kan vidtas för att säkerställa att utlandsvistelserna blir av hög kvalitet? Ge exempel på bra lösningar.

### *Att nå ut till mindre gynnade grupper*

Det är viktigt att nå ut till grupper som tenderar att bli uteslutna från tillfällena till rörlighet. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Vilka är de största svårigheterna som mindre gynnade grupper stöter på i samband med rörlighet i utbildningssyfte? Ge exempel på bra lösningar på hur man kan åtgärda sådana svårigheter.

## Utlandsvistelse och uppföljning

### *Handledning och integration*

Den mottagande organisationen (skolor, lärosäten, ungdomsorganisationer, företag osv.) bör ha något system som kan omfatta handledning till deltagarna och hjälp med deras integration i den mottagande miljön samt fungera som kontaktpunkt för löpande stöd. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Kan ni ge några konkreta exempel på bra lösningar på detta område?

### *Erkännande och validering*

Det är avgörande att rörlighet i utbildningssyfte registreras, erkänns och valideras på lämpligt sätt. Bland de europeiska instrument som numera är tillgängliga återfinns följande: Europeiska systemet för överförande och ackumulering av meritpoäng – ECTS (högre utbildning); Europeiska merit-systemet inom yrkesutbildning (ECVET som antogs 2009); Europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF); en enhetlig gemenskapsram för tydlighet i kvalifikationer och meriter, Europass (beslut 2241/2004/EG); Youthpass, intyget för ungdomsutbyten och volontärarbete; Europeiska kvalitetsstadgan för rörlighet.

### *Erkännande av bevis avseende högre utbildning*

Inom högre utbildning finns också konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen (Lissabonkonventionen) som utarbetades av Europarådet och Unesco 1997. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Utgör problem med validering och erkännande av både formellt och icke-formellt lärande fortfarande ett hinder för rörlighet? Ge konkreta exempel på förbättringar.

## Ett nytt partnerskap för rörlighet

### *Att mobilisera aktörer*

Ett gemensamt angreppssätt är nödvändigt för att åtgärda de hinder mot rörlighet som alljämt finns. Det behövs ett nytt partnerskap, där myndigheter arbetar tillsammans med partner från det civila samhället och näringslivet. Kommissionen ber om svar på följande frågor: Hur kan alla aktörer och resurser på nationell, regional och lokal nivå bättre mobiliseras till förmån för ungdomsrörligheten? Kan ni ge exempel på lyckade partnerskap mellan aktörer på lokal eller regional nivå? Kan ni ge bra exempel på och innovativa idéer om hur ungdomsrörligheten kan finansieras?



### *Ett mer aktivt engagemang från näringslivets sida*

Näringslivets motivation för och engagemang i ungdomsrörlighet kan stärkas ytterligare. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Hur kan man motivera företagen att engagera sig mer i ungdomsrörlighet? Ge exempel på bra lösningar.

### *Virtuella nätverk och eTwinning*

Virtuell rörlighet, dvs. användning av Internet och andra elektroniska informations- och kommunikationsformer, är ofta ett första steg mot en utlandsvistelse. Kommissionen ber om svar på följande frågor: Hur kan man på bästa sätt använda IKT för att tillhandahålla värdefull virtuell rörlighet som kan berika den fysiska rörligheten? Kan eTwinning användas inom andra sektorer, t.ex. volontärtjänst eller yrkesutbildning?

### *Att engagera informationsförmedlare*

Rörlighet för lärare och utbildare som arbetar i skolor, i högskolor och inom yrkesutbildning bör uppmuntras och erkännas som en del av deras arbete, vilket även gäller ungdomsledare i ungdomsorganisationer. Kommissionen ber om svar på följande frågor: Bör man ytterligare stödja rörlighet för förmedlare av information (lärare, utbildare, ungdomsledare osv.) och ge dem mer utrymme i europeiska program? Vad ser ni som de största hindren mot att lärare och utbildare i större utsträckning engagerar sig i främjandet av rörlighet?

### *Målsättning för rörligheten*

De politiska ansträngningar som gjorts för att främja rörlighet, t.ex. den Leuven-kommuniké som tagits fram inom Bolognaprocessen, bör nu inriktas på att omvandla stödet till exakta målsättningar. Kommissionen ber om svar på följande fråga: Anser ni att det är värdefullt att slå fast en strategi för rörlighet, och på vilken nivå ska detta i så fall göras (europeisk, nationell, institutions- eller sektorsnivå osv.)? Ge exempel på bra lösningar.

## **Regeringens faktapromemoria**

Med anledning av grönboken avlämnade regeringen den 2 oktober 2009 en faktapromemoria (2009/10:FPM11). Av faktapromemorian framgår att regeringen ser positivt på att kommissionen har presenterat en grönbok på detta angelägna tema. Regeringens ståndpunkt kommer att beredas inom Regeringskansliet under hösten 2009, och berörda svenska intressenter kommer att höras.

## Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på att kommissionen har presenterat en grönbok i detta angelägna ämne. Utskottet vill starkt betona vikten av internationalisering.

Med en ökad andel unga som studerar eller arbetar i ett annat land ökar språkkunskaper, interkulturell kompetens och ansvarstagande, som kommer inte bara individen till del, utan också det samhälle som han eller hon ska verka i. Genom ökad studentrörlighet ökar Sveriges konkurrenskraft och svenska studenters anställningsbarhet i internationella företag och organisationer.

För den enskilda individen ger internationalisering förbättrade möjligheter att välja den utbildning som passar honom eller henne bäst. Utskottet anser att det därför är mycket viktigt med utökade möjligheter att förlägga delar av en utbildning eller en praktik utomlands under hela det livslånga lärandet.

Antalet svenska studenter som studerar utomlands har varit relativt konstant under de senaste tio åren. Av ca 24 000 studenter deltog ca 20 % i utbytesprogram, medan de övriga var s.k. free movers. Två tredjedelar av studenterna studerar i Europa, främst Storbritannien, Spanien och Danmark. Asiens andel av utlandsstudierande har ökat under de senaste åren.

Utskottet har valt att i sitt utlåtande, under respektive huvudrubrik, ta upp och kommentera några av de aspekter som kommissionen berör i grönboken.

### **Förberedelse av rörlighet i utbildningssyfte**

Vad gäller frågeställningen om förberedelse av rörlighet i utbildningssyfte menar utskottet att EU-programmen måste vara flexibla vad gäller längd och tidpunkt för studierna. Även kortare perioder eller perioder som startar vid andra tidpunkter än läsårets början bör kunna komma i fråga. Det är utskottets uppfattning att EU-programmen måste vara flexibla även vad gäller deltagande länder.

Vad gäller språkfrågor konstaterar utskottet att kunskap i språk är en förutsättning för att kunna delta i EU-programmen. Samtidigt är det också en av de stora vinsterna med ett deltagande, dvs. att studenten får ökade kunskaper i just ett främmande språk. Utskottet vill understryka vikten av tidig undervisning i främmande språk i grundskolan. Tidig undervisning bidrar till att fler studenter kan känna att de har möjlighet att tillgodogöra sig studier på ett annat språk än modersmålet. Det är viktigt att förebygga att undervisning på ett annat språk än modersmålet får negativa konsekvenser vid betygssättning. Fler kurser på kvalificerad engelska ger möjlighet till utbyten med andra länder. Detta förutsätter dock att lärarens kunskaper i engelska är goda. Språklig mångfald är en viktig förutsättning för EU:s utbytesprogram. Utskottet vill också understryka vikten av att elever lär sig flera språk än engelska.

Utskottet vill också framhäva vikten av en förenklad administration för deltagande i utbytesprogrammen.

Utskottet vill också understryka betydelsen av det svenska studiestödet som, genom att det kan utnyttjas också för studier utomlands, är en viktig faktor för Sveriges höga internationella studentrörlighet.

### **Utlandsvistelse och uppföljning**

Utskottet vill här betona vikten av erkännande av studier från andra länder. Det är viktigt att lärosäten har en flexibel inställning till erkännande av kurser utförda vid andra universitet. Erkännande är också viktigt för studier på gymnasiet. Samma argument för en internationalisering som gäller för ett ökat utbyte av studenter vid universitet och högskolor gäller också för elever vid gymnasieskolor.

### **Ett nytt partnerskap för rörlighet**

Under denna rubrik vill utskottet särskilt framhäva vikten av lärares rörlighet. Genom att man också ger lärare på alla stadier möjlighet till rörlighet ökar kvaliteten i utbildningen. Inte minst är detta viktigt för att lärarna ska kunna uppmuntra rörlighet hos eleverna och studenterna, men också bidra med internationella dimensioner i utbildningen.

Utskottet vill i detta sammanhang peka på den satsning på ökad lärarrörlighet om 20 miljoner kronor för åren 2010–2011 som regeringen initierat.